

Johanne Bakke Fjær

En kontrastiv analyse av tigrinja og norsk

Flerspråklighet som en ressurs i klasserommet

Bacheloroppgave i Lektorutdanning i språkfag

Veileder: Cecilie Slinning Knudsen

Trondheim, desember 2018

Johanne Bakke Fjær

En kontrastiv analyse av tigrinja og norsk

Flerspråklighet som en ressurs i klasserommet

Bacheloroppgave i Lektorutdanning i språkfag
Veileder: Cecilie Slinning Knudsen
Trondheim, desember 2018

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Innhold

1. Innledning.....	1
2. Mellomspråk.....	2
3. Språkernes ordklasser og morfologi	4
3.1 Pronomen.....	4
3.1.1 Pronomen i norsk.....	4
3.1.2 Pronomen i tigrinja.....	5
3.1.3 Problematikk og tiltak knyttet til pronomen.....	7
3.2 Verb.....	8
3.2.1 Verb i norsk.....	8
3.2.2 Verb i tigrinja	9
3.2.3 Problematikk og tiltak knyttet til verb.....	10
4. Didaktisk perspektiv og konklusjon	10
Referanseliste:	12

1. Innledning

I sammenheng med at andelen minoritetsspråklige elever øker, har stadig fler spurt seg selv om ikke flerspråklighet kan sees på som en ressurs i undervisningen snarere enn et praktisk problem som må løses (Næss, 2011, s.238). Utdanningsdirektoratet (2015) hevder at man omtaler elever med en annen språkbakgrunn enn norsk som flerspråklige fordi «dette vektlegger kompetansen elevene har til å praktisere flere språk i dagliglivet, uavhengig av hvilket språknivå de har på de ulike språkene» (Udir, 2015, s.1). I norsk skolesammenheng har språkopplæring for minoritetsspråklige elever tradisjonelt hatt en todelt fordeling. Læreplanen i morsmål for språklige minoriteter sier at elevene har rett på å utvikle sitt eget morsmål ved siden av en tilpasset språkopplæring i norsk (Utdanningsdirektoratet, 2007, s. 2). Læreplanen er nivåbasert og gjelder for elever med ulik alder og erfaringsbakgrunn, der den skal fungere som en overgangsplan som benyttes til elevene har nok kompetanse til å følge den ordinære læreplanen i norsk. Formålet med opplæringen er å utvikle språklig selvtilitt og styrke elevenes forutsetninger for best mulig læringsutbytte i norsk:

Interkulturell forståelse og utvikling av språklig selvtilitt og trygghet står sentralt i opplæringen. Dette kan bidra til utvikling av en tospråklig identitet og et sammenliknende perspektiv på norsk og morsmål. Opplæringen skal videre bidra til utvikling av gode læringsstrategier og innsikt i egen språklæring (Udir, 2007, s.2).

En viktig forutsetning for at dette skal kunne fungere optimalt i praksis er at man som lærer har innsikt og kjennskap til sentrale språktrekk i et tverrspråklig perspektiv. Dersom man tar i bruk det språklige mangfoldet i et klasserom kan det hende at man oppnår at flerspråklige, eller minoritetsspråklige, elever opplever sin egen språkkompetanse som en ressurs i undervisningen snarere enn et problem i en norskspråklig skolehverdag. I tillegg vil det i et generelt perspektiv kunne bidra til at elevene får innsikt i hvordan grammatiske kategorier fungerer og hva de faktisk er til (Næss, 2011, s.238).

Formålet med oppgaven er en kontrastiv analyse av tigrinja og norsk. Siden tigrinja er et språk som regnes for å være et lingua franca mellom de ulike etniske gruppene i Etiopia og Eritrea (Husby, 2017, s.159), der en andel kommer til Norge, kan det være nyttig som lærer å tilegne seg informasjon om språket. Fra læreren sin side kan det føre til økt forståelse for avvik som kan oppstå underveis av opplæring i andrespråket. På en annen side kan det føre til at eleven føler seg som en ressurs snarere enn et problem. Tigrinja tilhører den semittiske greina av den afroasiatiske språkfamilien og er dermed nært beslektet med tigre da de begge stammer fra det gammeletiopiske språket geez. I oppgaven vil jeg hovedsakelig fokusere på å sammenligne ordklassene verb og pronomen, siden det er to ordklasser som ser ut til å ha

størst variasjon mellom språk generelt. Til å begynne med vil jeg greie ut om mellomspråk, da det kan være nyttig å ha kjennskap til hvorfor elevene har avvik fra målspråket underveis i språkopplæringen. Siden tigrinja og norsk skiller seg fra hverandre på mange måter er det rimelig å forvente at enkelte ting er mer utfordrende enn andre. I tillegg kan det være nyttig å vite hvilke tiltak som kan passe seg for å styrke opplæringen. Til slutt vil jeg se funnene i et didaktisk perspektiv der jeg ser på hvilken nytteverdi flerspråklighet har som ressurs i undervisning.

2. Mellomspråk

Mellomspråk er en term for det språket individer produserer både muntlig og skriftlig på ulike stadier under en språkutvikling (Udir, 2015). Det språket som skal læres kalles målspråket. De som lærer et nytt språk vil starte på bunn med for eksempel tilegnelse av enkelte ord og ytringer, og der ifra jobbe seg oppover til mer kompleks grammatikk og fonologi. Siden morsmålet ligger til grunn for utvikling av andrespråket vil det være naturlig at innlæreren tar utgangspunkt i sitt eget morsmål når den skal lære et nytt språk. Kunnskaper de har om språksystemet i eget morsmål kan på en måte hjelpe dem til å se likheter og forskjeller til norsk. Det vil derfor være en fordel at innlæreren har kunnskap om for eksempel ordklasser, ordbøyning og setningsstruktur fra før, da det vil bli enklere å forstå hva dette innebærer. Mellomspråket kan virke ustabil siden innlæreren tilegner seg stadig mer og mer kunnskap om målspråket og med det endrer oppfatningen av språkstrukturen. Det betyr at språket vil på ulike stadier i utviklingen avvike fra målspråket, siden tilegnelsen av kunnskap utvikles gradvis. Det kan derfor hende at en innlærer under språkutvikling kan ha en tendens til å generalisere en grammatikkregel over flere aspekter i målspråkets grammatikksystem. Et eksempel på dette kan være at innlæreren sier eller skriver *å springe – springte*, istedenfor *sprang*, siden det er dette systemet de fleste uregelrette verb følger.

Siden morsmålet er det språket innlæreren mest sannsynlig vil ha som utgangspunkt ved tilegnelse av et nytt språk, kan denne typen overføringer være den mest sentrale under andrespråkopplæring (Bergreen & Tenfjord, 1999, s.201). Bergreen og Tenfjord (1999) hevder at man kan se på innlæreren som en språksammenlikner når man snakker om «førstespråkspareller i mellomspråket» (s. 201). Videre hevder de også at denne type tverrspråklig innflytelse handler om informasjonsutvikling mellom morsmålskompetansen og mellomspråkskompetansen. Det vil si at man på ulike områder, enten om det gjelder grammatikk eller fonologi, vil forsøke å sammenlikne morsmålet sitt med det aktuelle målspråket. Ut ifra dette vil innlæreren på subjektivt grunnlag trekke likheter eller tilsvarende

likheter fra morsmålet til målspråket, som legger føringer for sammenlikningen (Bergreen & Tenfjord, 1999, s.202). På objektivt grunnlag snakker forskerne om kontrastiv grammatikk ved denne type sammenlikninger, noe som vil skille seg fra innlæreres sammenlikninger da de opererer subjektiv. Kontrastiv grammatikk derimot vil i språkopplæring kunne gi antakelser for læringsvansker og utfordringer på grunnlag av sammenlikninger mellom to fullt utbygde morsmålskompetanser (Bergreen & Tenfjord, 1999, s.203), noe som i denne oppgaven vil være tigrinja og norsk.

Vi har sett at sammenlikninger og overføringer fra morsmålet kan spille en sentral rolle ved andrespråksopplæring. Spørsmålet er, hvordan kan sammenlikningen komme til uttrykk i form av et mellomspråk? Fonologiske overføringer kan tenkes å komme tydelig fram siden det er det vi hører. En innlærer i voksen alder vil sjeldent kunne snakke et språk helt uten aksent fra morsmålet (Uri, 2004, s.101). På tross av dette er det nettopp gjennom uttalen man har en tendens til å vurdere kompetansen innlæreren har til målspråket. Det som er viktig å bemerke seg her er at selv om fonologien bærer preg av avvik, kan innlæreren likevel ha et bredt vokabular og korrekt setningsstruktur innenfor målspråket. Dette kan også gjelde motsatt at en innlærer kan ha fonologi som en morsmålsbruker, men store morfologiske og syntaktiske avvik. Når man gjennom en kontrastiv analyse skal avdekke ulike utfordringer ved andrespråksopplæring kan man ta utgangspunkt i Stockwell, Bowen og Martins (1965) vanske-hierarki som skiller mellom fem typer vansker (Bergreen & Tenfjord, 1999, s.203). De skiller mellom splittelser, nyheter, fravær, sammenfall og korrespondanse. Gjennom disse typene vil morsmålet være en sentral påvirkningsfaktor for andrespråksopplæring og avgjøre vanskeligheter avhengig av hvilke forutsetninger som ligger til grunn for sammenlikninger. Dette begrunner de på følgende måte:

Dersom radikale forskjeller mellom S1 og S2 foreligger («nyhet», «fravær»), virker førstespråket på en viss måte, dersom tilknytningspunkter foreligger («splittelse», «sammenfall», «korrespondanse») påvirker førstespråket på en annen måte. Uansett hvilke likhets- eller ulikhetsrelasjoner som foreligger, blir førstespråket et premiss ved andrespråklæringen (Bergreen & Tenfjord, 1999, s. 203-204)

Innenfor tilegnelsen av fonologien kan det tenkes at de fremre runde vokalene /y/, /ʉ/ og /ø/ vil være det mest utfordrende for en innlærer. Det kan være på grunn av at dette er vokaler som ikke er internalisert i repertoaret fra før og dermed kan virke fremmed for en innlærer. I tillegg kan det være utfordrende å skille lyden mellom disse, fonologisk sett. Mange kan også få problemer med å skille mellom /i/ og /e/ i norsk, fordi det er noe som kan komme av at /e/ uttales som en tilnærmet /i/ på engelsk. Videre vil også den syntaktiske ordningen variere

svært blant innlærere. Ser vi på tigrinja som er et SOV-språk, er det ikke unaturlig at en innlærer produserer setninger der objektet kommer før verbalet. Siden bøyningssendelser og generell morfologi varierer sterkt fra språk til språk, er det en mulighet for at overføringene ikke kommer like hyppig. Dersom det skjer kan det tenkes at det har med overgeneralisering å gjøre, siden innlæreren har kompetanse i det fra morsmålet.

3. Språkernes ordklasser og morfologi

3.1 Pronomen

3.1.1 Pronomen i norsk

Navnet *pro-nomen* betyr '(i stedet) for substantiv' (Næss, 2011, s.92). Det betyr i all hovedsak at pronomen har som syntaktisk funksjon å erstatte substantiv eller en substantivfrase i en setning og samtidig oppfylle de samme funksjonene. Når vi bruker pronomen er det fordi vi er kjent med hvem eller hva vi snakker om. Betydningsinnholdet kommer derfor an på hva som henvises til i den aktuelle situasjonen. Omfanget av pronomen i norsk er ikke det største, men de er likevel blant de mest brukte ordene i språket (Næss, 2011, s.92). Det finnes flere typer pronomen. Først har vi personlig pronomen som viser til personer, ting eller dyr. Slike pronomen bøyes i kjønn og tall, 1., 2. og 3.person entall og flertall, avhengig av hvem eller hva man snakker om. «Han» og «hun» bestemmes naturlig ut ifra kjønn, mens «den» og «det» bestemmes ut ifra grammatisk kjønn, altså genus. Videre skilles pronomenene mellom subjektform og objektform, også kalt nominativ og akkusativ fra det gamle kasusystemet. Et pronomen står i subjektform når den det snakkes om står som subjektet i setningen, slik som for eksempel «Jeg liker å lese» eller «Han/hun liker å lese». Når den det henvises til står som objektet i setningen får pronomenet en objektform, slik som for eksempel «Vi vil besøke dem i morgen». Når subjektet og objektet er identisk kan objektformen fungere som en refleksiv form av verbet, som for eksempel «Jeg slo meg». «Han vasker seg» viser også at subjektet og objektet er identiske, men her står ordet *seg* som et refleksivt pronomen (Lie, 1990, s. 57). Forskjellen her er at refleksive pronomen brukes når objektet viser tilbake til subjektet i 3.person entall eller flertall. Mens refleksive pronomen er identisk med subjektet viser resiproke pronomen gjensidighet mellom partene i ei setning. Da står ordet *hverandre* som objektet i setningen og viser tilbake til subjektet: «De besøkte hverandre i går».

Tidligere ble også eiendomsord, som for eksempel *min, din, sin* og *vår*, definert som pronomen, men i dagens lingvistikk går slike ord innenfor possessive determinativer også kalt bestemmerord som uttrykker eiendomsforhold (Johannessen & Hagen, 2007). Det som likevel kan være verdt å se på her er hvilken funksjon demonstrative (påpekende)

determinativer, som *den, det, de, denne* og *dette*, kan ha angående pronomener. Man kan si at *den, det* og *de* peker på noe «fjernt», slik som «den gutten», «det huset» og «de guttene/husene», mens *denne* og *dette* peker på det nære, slik som «denne gutten her», «dette huset her» og flertall «disse husene her». I setninger uten typiske subjekt kan *det* også brukes som et formelt subjekt, slik som «Det regner i dag», eller som et formelt objekt: «Ha det bra». Ubestemte pronomener hører også til under determinativer og brukes både substantivisk og adjektivisk. *Mange, mang en, all, enhver, noen, man, en, ingen, annen* og *flere* er ubestemte pronomener. Grunnen til at disse kalles ubestemte er fordi den henvisningen de uttrykker er ubestemt og antydende (Riksmålsforbundet, u.å.). Noen vil synes det er litt merkelig at *all, ingen* og *hver* er ubestemte pronomener, da man på et vis avgrensner sterkt nok, men siden avgrensningen er generell vil ikke disse pronomener gi en eksakt henvisning.

Til slutt har vi spørrepronomen som enten kan stå alene, substantivisk eller som knyttes til et annet ord, adjektivisk. De substantiviske spørrepronomenene er *hvem* (om personer), *hva* (om gjenstander og saker) og *hvilken* (om personer, gjenstander og saker) (Riksmålsforbundet, u.å.). Spørrepronomenene blir adjektiviske dersom man henviser til gjenstander og saker, slik som «Hvilke sko har du kjøpt?» eller «hvilken skole gikk du på?». Det finnes flere faktorer, og ikke minst unntak, som spiller inn på de ulike undergruppene innenfor pronomener, men jeg har valgt å fokusere på det som ser ut til å være mest overordnet i norsk da sammenligningen med tigrinja kan bli tydeligere.

3.1.2 Pronomen i tigrinja

I likhet med norsk, og for øvrig de fleste andre språk, har tigrinja et sett med personlige pronomener som uttrykker hvem eller hva man snakker om eller til. Disse pronomener avhenger av person, tall og kjønn. I 3. person entall og flertall finner vi markering av kjønn slik som i norsk: *nisu* – «han» og *nisa* – «hun». Her ser vi at rota er lik, men med ulikt bøyingsuffix avhengig av kjønn. Dette gjelder for alle pronomener i tigrinja, med unntak av 1. person flertall: *niḥāna* – «vi». Tigrinja skiller altså mellom hankjønn og hunkjønn i subjektformene 2. person entall, 2., og 3. person flertall. I 2. person entall vil det dermed bli: *nisixa* – «du» (maskulin) og *nisixi* – «du» (feminin). I 2. person flertall blir det: *nisixatkom* – «dere» (m.) og *nissaxatkən* – «dere» (f.) og i 3. person flertall: *nisatām* – «de» (m.) og *nisatən* – «de» (f.). Det finnes også former som uttrykker respekt avhengig av hvem man snakker til, slik som: *nisām* – «han» (m.sg) og *nisən* – «hun» (f.sg), *nisixom* – «De til mann» og *nisixin* – «De til kvinne». I tillegg er det et system for vokative former for pronomener man bruker for å tilkalle oppmerksomhet eller i tiltale. Disse står i 2. person og lyder slik: *ata* (m.sg) og *ati*

(f.sg) – «De!» og *atum* (m.pl.) og *atin* (f.pl.) – «Dere!». Et slikt uttrykk ville blitt «Hei De/Dere!» på norsk (Husby, 2017, s.173). Siden personlige pronomenen i tigrinja er mer avhengig av kjønn til subjektet, har tigrinja et bredere sett av personlige pronomenen i forhold til norsk som ikke skiller mellom kjønn med unntak i 2.person entall.

Det kan være verdt å merke seg at i tillegg til et sett med frittstående ord har tigrinja et parallelt system med endelser som markerer funksjonen til ord eller fraser i en setning. I verbformer for eksempel uttrykkes person, tall og kjønn gjennom ulike endelser og regnes ikke som egne pronomenen i den forstand. Dette vil jeg komme tilbake til når vi skal se nærmere på verb.

I likhet med norsk har tigrinja også resiproke pronomen som uttrykker gjensidighet mellom subjektet og objektet, men det kommer til uttrykk gjennom verbet i seg selv. Tidligere så vi at refleksive pronomenen i norsk kommer til uttrykk gjennom egne ord avhengig av hvem det henvises til. Når subjektet og objektet refererer til det samme er det vanlig å bruke *seg* i 3.person entall og *meg* i første person entall. I tigrinja kommer refleksive pronomenen til uttrykk gjennom selve bøyningen av ordet. Slike pronomenen avhenger dermed av person, kjønn og tall. Videre bygger pronomenene på tre ulike røtter og der ifra dannes de ved hjelp av eiendomssuffiks som markerer hvem det refereres til (Husby, 2017, s.175). For eksempel *ri'si* – «hode» vil få formen *ri'saj* – «meg (selv)» når det refereres til 1.person entall og *ri'sa* – «seg (selv)» når det refereres til en kvinne i 3.person entall. Her ser vi at bøyningssuffikset endrer seg etter subjektet, mens i norsk finns det et sett med frittstående ord som markerer refleksive pronomenen. Dette kan være en utfordring for en innlærer med tigrinja som morsmål, noe jeg vil komme tilbake til senere i oppgaven.

Tigrinja markerer også eiendom gjennom bøyningssuffikser som markerer kjønn, person og tall. Determinativene i tigrinja ser slik ut:

	Entall		Flertall	
1.sg	<i>-(ə)j</i>	min, mi, mitt	<i>-na</i>	vår, vårt, våre
2.sg.m	<i>-ka</i>	din, di, ditt	<i>-kom</i>	deres
2.sg.f	<i>-ki</i>		<i>-kin</i>	deres
3.sg.m	<i>-(')o</i>	hans	<i>-(')ām</i>	deres
3.sg.f	<i>-(')a</i>	hennes	<i>-(')ən</i>	deres

(Husby, 2017, s. 175)

Gjennom eiendomssuffikset *nat* – «til» kan man også lage et sett med frittstående eiendomspronomen slik at 1. person entall blir *natəj*. Hvis ikke kan man også markere eieren gjennom et bøyingsuffiks slik at 1. person entall *gəza* – «hus» vil gi formen *gəsaj* – «mitt hus». Hvis man snakker om en kvinnelig eier vil det få formen *gəza-ki* – «ditt hus» i 2. person entall. I tillegg kan eiendom uttrykkes ved hjelp av preposisjonen *naj* som er nærmest «til» i norsk. Slik at «boka til Tesfaj», eller «bok til Tesfaj» siden det eide objektet ikke står i bestemt form, vil bli *mət'saf naj təsfaj*.

I likhet med norsk indikerer demonstrativene i tigrinja ulike dimensjoner for avstand, kjønn og antall – denne/dette; denne/den; denne/disse og står foran substantivet de er knyttet til (Husby, 2017, s.176). Kvantorene *alle*, *noen* og *mange* finns også i tigrinja: *kolo*, *gələ* og *bizuhət*.

3.1.3 Problematikk og tiltak knyttet til pronomen

Antall pronomen og bruksmåter varierer bredt fra språk til språk, derfor vil det ikke være unaturlig at utfordringer oppstår på veien. Tidligere så vi at tigrinja, i likhet med norsk, har et sett med personlige pronomen som bøyes i person, tall og kjønn. Det faktum at innlæreren er kjent med et slikt system fra før kan bety at den til en viss grad forventer å finne det samme systemet i norsk. De utfordringene en person med tigrinja kan støte på når gjelder pronomen er knyttet til 3.person, noe som ser ut til å gjelde de aller fleste ikke-norskspråklige (Mac Donald, 2014, s.61). Grunnen til dette kan komme av at pronomen har egne refleksive former i 3.person entall avhengig av hvilket kjønn det gjelder som betyr fire ulike pronomen. *Hun* og *han* avgjøres naturligvis ut ifra biologisk kjønn, mens *den* og *det* bestemmes ut ifra genus, altså grammatisk kjønn. Dette kan være helt ulikt i andre språk. Utfordringen ved dette er at man må både vite hvilket kjønn substantivet står til, enten det er grammatisk eller biologisk, og i tillegg vite når man skal bruke det ene eller det andre. Det er dermed ikke overraskende dersom en med tigrinja som morsmål kan finne på å skrive: (...min far) «*Hun var lærer», da det kan lett bli en sammenblanding mellom de ulike formene. Når det gjelder hunkjønnsformen, kan det også være utfordrende å vite om man skal bruke *hun* eller *henne*, dermed er det viktig å tydeliggjøre forskjellen mellom subjektsform og objektsform. Det kan også hende at en innlærer erstatter substantivet med *den* eller *det* slik at det blir: «*den sa at» istedenfor «den mannen sa at».

For å gjøre klart for forskjellene mellom de ulike bruksmåtene på disse formene, kan man som lærer gjøre det tydelig at *den* og *det* kun brukes som en påpekende funksjon om personer sammen med substantivet: «Den mannen sa at», eller ved en *som*-setning: «Den som ler sist

ler best». Ellers er det mest vanlig å bruke *han* eller *hun* om personer. Refleksive pronomener kan være utfordrende å forstå seg på. I norsk har vi en refleksiv form av personlig pronomen i 1. og 2. person entall i objektform: «Jeg vasker meg» «De vasker meg» og i 3.person har vi en egen refleksiv form: «Han vasker seg». Det kan være utfordrende for en innlærer å vite når man skal ta i bruk en refleksiv form og ikke, derfor kan det være lurt å fremstille refleksive uttrykk på norsk, som ikke er tilstede i tigrinja. Slike former er: *å like seg, å skynde seg, å ønske seg, å glede seg, å konsentrere seg, å tenke seg, å kjede seg, å legge seg, å sette seg, å gifte seg* (Mac Donald, 2014, s.73). Slike former kan læres som en helhet for å forstå når og hvordan man skal ta i bruk refleksive pronomener.

3.2 Verb

3.2.1 Verb i norsk

Ulikhetene i verb er mange og variasjonen er stor fra språk til språk. Hva man uttrykker gjennom verb, bøyingsmønsteret og hvilke kategorier man har er bare en del som varierer (Mac Donald, 2014, s. 77). Verb inngår i kategorien innholdsord, som vil si ord som har betydningsinnhold og som kan bøyes. I norsk står spesielt tempusbøying sentralt, der vi også har en V2-regel som sier at verbet alltid skal stå på andre plass i en setning. Norske språkbrukere anser det å uttrykke en tilstand eller handling i tid som den viktigste funksjonen hos verbet og ikke nok med det; man er også avhengige av hjelpeverb. Presens og preteritum er det eneste som bøyer selve verbet, da andre tempusformer trenger hjelpeverb i presens, eller preteritum og infinitiv eller perfektum partisipp: *skal skrive, skulle skrive, hadde skrevet*. Presens blir brukt på ulike måter, selv om grunnbetydningen uttrykker en handling her og nå. Det som skjer nå, det som vanligvis skjer, det tidløse og fremtid, slik som «hun kommer hjem neste uke», er typisk bruk av presens. Preteritum uttrykker allerede utførte handlinger i fortiden, men man kan også bruke preteritum i andre sammenhenger slik som i et utrop i et nåtidsaspekt: «Dette var godt!».

De verbene som er avhengig av hjelpeverb kalles sammensatte eller perifrastiske tidsformer, som f.eks. «har lest» eller «skal lese». Ved hjelp av tidsadverbialer kan man, gjennom perifrastiske former slik som «Han reiser neste uke», skjønne at det er snakk om framtid. Dermed kan man gjennom slike former uttrykke flere nyanser enn dem som kommer fram i presens og preteritum (Næss, 2011, s. 158). Man uttrykker nylig avsluttede handlinger og påbegynte handlinger som fortsatt foregår gjennom perfektum. Hjelpeverbet står i presens og er som oftest *ha*, men *være* kan brukes i noen tilfeller: «Jeg har lest den» eller «Hun er gått for dagen». Videre har vi pluskvamperfektum eller preteritum perfektum som man bruker om en

handling som er avsluttet før fortiden, og de tre futurumformene som angir «det som skal bli», «det som vil bli avsluttet» og kondisjonalis som uttrykker en verbhandling som ville skje eller ville ha skjedd under visse betingelser. I tillegg har vi perfektum partisipp som uttrykker avsluttede handlinger gjennom endelsene -et, -t, -dd eller -tt, som f.eks. *kastet, dømt, rodd*. Presens partisipp uttrykker handlinger som er eller var i ferd med å skje med endelsen -ende: «Han kommer syklende til skolen». Til slutt har vi imperativ som er en slags kommanderende form av verbet, der infinitivsendelsen -e fjernes og subjektet forsvinner, slik som «Fortell!».

Vi ser at selv om norsk har et todelt tempussystem bestående hovedsakelig av presens og preteritum har vi mekanismer vi kan bruke for å markere nyanser ved verbhandlingen. Presens og preteritum markeres med endelser, mens de øvrige formene trenger hjelpeverb i tillegg til en av de to finite formene for å danne en verbhandling.

3.2.2 Verb i tigrinja

I likhet med andre semittiske språk har tigrinja et komplekst verbsystem. Det finns en rekke bøyingsformer og ikke minst avledninger. Verb i tigrinja kan også gå under kategorien innholdsord siden det er innholdet som kommer til uttrykk. Det spesielle med tigrinja i motsetning til andre språk, er at verb bøyes etter subjektets kjønn i 2.person entall og flertall (Husby, 2017, s.178). Dersom *dere* refererer til en gruppe mennesker bestående av både menn og kvinner, vil hankjønnsformen av verbet brukes. Det sentrale skillet mellom verb i tigrinja og verb i norsk går på avsluttede og gjentatte, varige handlinger, altså perfektivt og imperfektivt aspekt. Aspekt uttrykkes gjennom endelsene på verbene. Det vil si at gjennom endelsene får vi informasjon om de ulike sidene ved verbhandlingens kvaliteter og ikke når handlingen fant sted (Husby, 2017, s.180). På norsk uttrykkes slike forhold gjennom omskrivninger, men med f. eks. verbparet “sove/sovne” uttrykkes det akseptuelle forhold da det ene uttrykker en varig prosess og det andre uttrykker en overgang fra en tilstand til en annen.

Normalt i tigrinja vil en verbform indikere flere elementære forhold. Først er det en rot med påfølgende tre konsonanter som antyder ordets betydningsbasis (Husby, 2017, s.178). {sbr} indikerer grunnbetydningen “knuse”, dermed vil “han knuste” bli *səbərə* og “han knuser” vil bli *jisəbbir*. Dette indikerer at konsonantsekvenser er kjernen i disse formene. Her ser vi også at tempus uttrykkes gjennom perfektiv og imperfektiv. Perfektiv kommer til uttrykk når det gjelder avsluttede handlinger, og uttrykkes gjennom suffikser, som f.eks. *səbərə-o* (de knuste), mens imperfektiv uttrykker gjentatte forhold gjennom prefikser, som f.eks. *ji səbr-o* (de knuser). Det spesielle med perfektiv formen er at den kan enten benyttes som et hjelpeverb og med det uttrykke én hendelse blant flere, eller som et hovedverb som uttrykker

resultatet av en handling (Husby, 2017, s. 179). Som vi har sett tidligere står bøyningsendelser og ulike affikser sentralt i tigrinja. Innenfor verb markeres tempus, modus, aspekt og diatese gjennom bøyningsendelser, i tillegg til kjønn, person og tall. I tillegg finns det et rikt sett med avledninger som kan uttrykke passiv, nekting, refleksiv, kausativ og gjensidige handlinger.

3.2.3 Problematikk og tiltak knyttet til verb

Vi ser at verb skiller seg klart fra hverandre i norsk og tigrinja. I norsk er man avhengig av å uttrykke en handling gjennom et tidsaspekt, altså tempus. Tigrinja har også en form for tempussystem, men det skiller seg litt ut ifra det norske. I tigrinja står skille mellom avsluttede og varige handlinger, perfektiv og imperfektiv, sentralt, i tillegg til at verbet bøyes etter subjektets kjønn i 2. person entall og flertall. Det som likevel er på en måte likt er måten vi bruker bøyingsuffixer på. I uregelrette verb i norsk bøyes verbet ut ifra ulike suffikser avhengig av tempusformen. Tigrinja gjør også dette ved at perfektiv uttrykkes gjennom suffikser og imperfektiv uttrykkes gjennom prefikser. Når det gjelder hjelpeverb har norsk har egne selvstendige verb, mens i tigrinja uttrykkes hjelpeverbet i takt med perfektiv formen.

Siden verbsystemet i tigrinja skiller seg klart ut ifra det norske kan man regne med en rekke utfordringer på veien. På grunn av det sentrale skillet mellom verb i tigrinja er perfektiv og imperfektiv kan vi se på hvordan dette uttrykkes i norsk og som kan forbedre forståelsen hos en person med tigrinja som morsmål. I norsk uttrykkes avsluttede hendelser gjennom preteritum og presensperfektum, uavhengig av hvor lenge siden det skjedde. Setningene «De gikk» (preteritum) og «De har gått» (presens perfektum) uttrykker samme handling, men det kommer an på hva man er opptatt av når vi forteller (Mac Donald, 2014, s.79). Vi kan si at preteritum brukes når man er opptatt av hva som skjedde i fortida, mens presens perfektum brukes for å fortelle betydningen av hendelsen for nåtida, f.eks. «De har gått» = «De er ikke her lenger». I tillegg kan presens perfektum uttrykke en handling som startet i fortida men varer fremdeles, slik som «Jeg har studert her i mange år». Det å kartlegge dette skillet i en eventuell undervisningssituasjon kan løfte motivasjonen hos en innlærer med tigrinja som morsmål siden han/hun kan sammenligne hvordan det er i sitt eget språk og med det trekke linjer.

4. Didaktisk perspektiv og konklusjon

Innledningsvis så vi at læreplanen i morsmål for språklige minoriteter legger føringer for at man skal kunne benytte flerspråklighet som en ressurs snarere enn et praktisk problem i et klasserom. Ut ifra den informasjonen vi nå har fått om tigrinja sammenlignet med norsk vil man som lærer stille sterkere i en undervisningssituasjon der det er elever med tigrinja som

morsmål. For at denne informasjonen, og det å bruke flerspråklighet generelt, skal fungere optimalt forutsetter det at skolen tilpasser undervisningen på en måte som vil tjene de flerspråklige elevene på best mulig måte. Først er det viktig å kartlegge elevens språkkompetanse underveis i opplæringen. Det som er viktig her er å fokusere på områder der eleven ser ut til å mestre, ikke primært på lærevansker, da dette kan øke motivasjonen for videre opplæring hos eleven. Utdanningsdirektoratet (2015, s.3) vektlegger det å være i aktiv kommunikasjon med andre, både lærere og medelever, i sammenheng med utviklingen av andrespråket, da det ikke er fagspråket som benyttes i sosiale situasjoner.

Ryen, Wold og Pastoor (2009, s.142) gjennomførte en forskning som omhandlet bruken av morsmålet i skolen der de intervjuet flere tospråklige lærere og konkluderte med at generelt sett har elevens morsmål en svekket posisjon i dagens skolehverdag. Forskningen viste også stor variasjon skolene imellom når det gjelder slik form for undervisning, men til tross for dette opplevde de at ledelsen ved de ulike skolene stilte seg meget positiv til betydningen av å ha tospråklige lærere i skolen. I forskningen hevdet de at: «de tospråklige lærerne er viktige som konfliktløser og brobyggere og er sentrale identifikasjonspersoner» (Ryen, Wold & Pastoor, 2009, s.142). Videre hevder Ryen, Wold og Pastoor (2009, s.142) at kontakten mellom hjem og skole styrkes og dermed framstår skolen som en trygg arena der det er kompetente voksenpersoner som er tilstede for elevene.

I denne oppgaven har jeg sett nærmere på sentrale trekk ved tigrinja innenfor ordklassene pronomen og verb og sammenlignet det opp mot norsk. Først skisserte jeg fenomenet mellomspråk, fordi det kan gjøre det tydeligere å forstå hvorfor avvik fra norsk oppstår i språkopplæring og betydningen av overgeneralisering av grammatikkregler og overføringer fra morsmålet. Videre gikk jeg over på en kontrastiv analyse av tigrinja og norsk der vi så at når det gjelder pronomen kan de refleksive formene være det mest utfordrende når innlærere i en språkopplæring. Dette fordi det er et ukjent fenomen i tigrinja og det kan være utfordrende å forstå når man skal bruke en refleksiv form og ikke. Når det gjelder verb så vi at det sentrale skille ligger mellom bruken av verb tilknyttet avsluttede handlinger og varige handlinger, der bruksmåtene varierer og kan derfor tenkes å være utfordrende for en innlærer. Til slutt så jeg på hvilken nytteverdi flerspråklighet kan ha i en undervisningssituasjon og fant ut at dersom man legger til rette for morsmålsopplæring er det større sjanse for å utvikle språklig selvtillit hos eleven og vil med det øke motivasjonen til å lære seg norsk som andrespråk.

Referanseliste:

Bergreen, H., Tenfjord, K., Universitetet i Bergen Nordisk, i., Universitetet i Bergen senter for etter- og v., Prisme & Norsk, r. (1999). *Andrespråkslæring*. Oslo: Ad notam Gyldendal

Husby, O (2017) *Innvandrerens morsmål. En ressursbok for lærere*. Bergen: Fagbokforlaget

Johannessen, J., Hagen, K (2007) Nye grammatiske termer i skoleverket. Hentet fra: <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraknytt-2007/Spraknytt-22007/Nye-grammatiske-termer/>

Lie, S (2016) *Kontrastiv grammatikk – med norsk i sentrum* (3. utgave) Oslo: Novus Forlag

Mac Donald, K (2014) *Norsk grammatikk for læreren* (2. utgave) Oslo: Cappelen Damm

Næss, Å (2011) *Global grammatikk. Språktypologi for språklærere* (1. utgave) Oslo: Gyldendal Akademisk

Riksmålsforbundet. (u.å.) Grammatikk: en innføring. Hentet 07. november 2018 fra: <https://www.riksmalsforbundet.no/grammatikk-en-innforing/ordklassene/pronomen/>

Ryen, E., Wold, A., Pastoor, L. (2009) «Det er egen tolkning, ikke direkte regler» - Minoritetsspråklige elevers morsmålsopplæring og bruk av morsmål. I Hvistendahl, R (red.) *Flerspråklighet i skolen* (s.139-166) Oslo: Universitetsforlaget

Uri, H (2004) *Hva er språk*. Oslo: Universitetsforlaget

Utdanningsdirektoratet (2007) *Læreplan i morsmål for språklige minoriteter* (NOR8-01) Hentet fra: <https://www.udir.no/kl06/NOR8-01>

